LOWAN
ONDERSTEUNING ONDERWIJS NIEUWKOMERS

IN GESPREK OVER DOORSTROOM VAN ISK NAAR MBO

HANDREIKING

LOWAN.nl
Schrijf je in voor onze digitale **Nieuwsbrief**

Volg ons op twitter
@LOWANpovo

LOWAN Ondersteuning Onderwijs Nieuwkomers
Abonneer je op ons kanaal!

In gesprek over doorstroom van ISK naar MBO

De route van een succesvolle schoolloopbaan

Het leren van het Nederlands start voor de leerling intensief op de ISK en ontwikkelt zich daarna gestaag verder in het reguliere VO of MBO. De leerling komt daar in aanraking met de vakinhoud én leert tegelijkertijd de Nederlandse taalvaardigheid die nodig is voor dat vak. Op die manier werkt de leerling verder aan de ontwikkeling van zijn Nederlandse taalvaardigheid in een betekenisvolle context. Om met succes te kunnen doorstromen van de ISK naar een reguliere opleiding in het MBO is een doorlopende taalleerlijn noodzakelijk voor de leerling. Daarvoor is het van belang dat beide onderwijsinstellingen duidelijk in beeld hebben wat ze van elkaar kunnen verwachten.

Deze handreiking biedt aanknopingspunten en voorbeelden om met elkaar in gesprek te gaan om gezamenlijk tot een passende en doorlopende taalleerlijn te komen.

Onderwijs in de ISK

In de eerste fase van de ISK staat het leren van het Nederlands centraal. De tweede fase is ook gericht op doorstroom naar het vervolgonderwijs. Binnen het ISK-onderwijs zijn uitstroomprofielen geformuleerd waaraan o.a. streefdoelen NT2 (ERK) zijn gekoppeld. De uitstroomprofielen bieden zicht op het toekomstperspectief van de leerling en geven richting aan de invulling van het lesprogramma op de ISK. De streefdoelen bieden het onderwijs in de ISK handvatten om gericht toe te werken naar het taalniveau dat nodig is om een bepaalde opleiding te volgen. Voor het MBO hebben deze streefniveaus NT2 als voordeel dat het inzichtelijk is welk taalniveau van een nieuwe student verwacht kan worden.

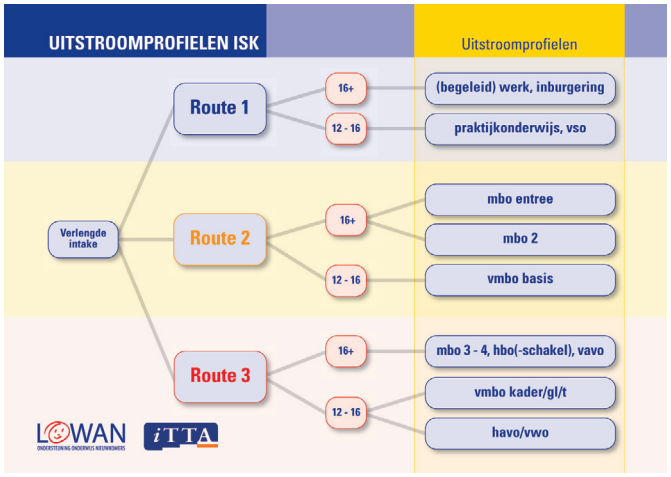

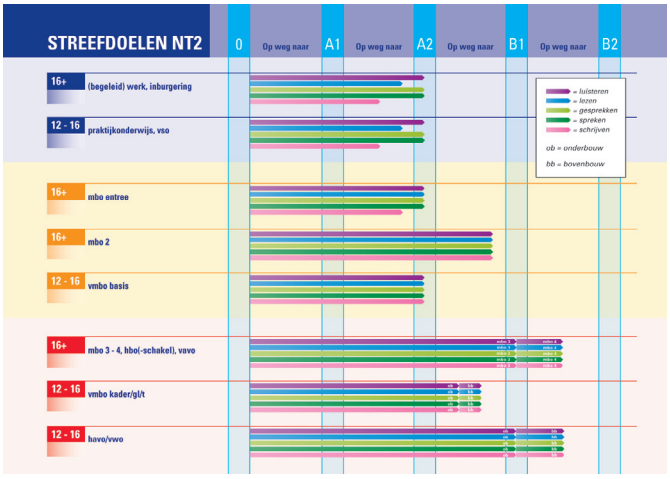

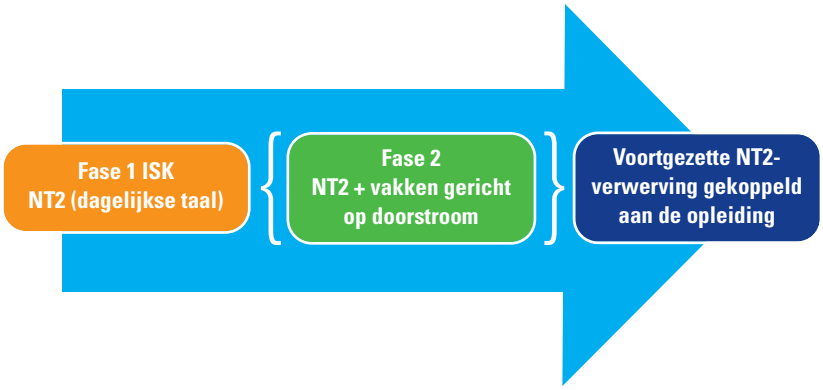

Samenwerken aan doorstroom

Voor een succesvolle doorstroom van de ISK naar het MBO, vragen drie onderdelen expliciete aandacht. Deze spelen een rol op verschillende momenten binnen de doorlopende leerlijn.

1. Creëer samenwerking (ISK-MBO) in de voorbereiding op doorstroom
2. Organiseer een warme overdracht tussen ISK en MBO
3. Ontwikkel een contextrijke (taal)leeromgeving in het MBO

Om een betere overgang te creëren zullen de ISK en het MBO gemeenschappelijke doelen moeten formuleren zodat het talent van de leerling wordt benut en daarmee op termijn ook een succesvolle participatie in de samenleving wordt gestimuleerd. Voor leerlingen die een MBO 2, 3 of 4 diploma halen, geldt immers dat zij een startkwalificatie behalen en daarmee kansrijker zijn voor een plek op de arbeidsmarkt. Vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid kunnen de ISK en het MBO samen een doorlopende (taal)leerlijn vormgeven, waarbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij bestaande structuren in beide onderwijsinstellingen.

1. CREËER SAMENWERKING (ISK-MBO) IN DE VOORBEREIDING OP DOORSTROOM

Bij aanvang in de ISK leert een leerling de taal die hij nodig heeft om zich te kunnen redden in de dagelijkse omgeving, zowel binnen als buiten school. In deze periode wordt veel aandacht besteed aan Nederlands als tweede taal met het oog op zelfredzaamheid. Daarnaast wordt er vanaf het begin aandacht besteed aan rekenvaardigheid, oriëntatie op de Nederlandse samenleving en kennis van de wereld. In de tweede fase komt het uitstroomprofiel van de leerling in beeld. De leerling bereidt zich in deze periode voor op instroom in de vervolgopleiding. Het Nederlands wordt o.a. verder geleerd aan de hand van de inhoud van de zaak-en praktijkvakken. Hij maakt daarmee kennis met de taalgebruikssituaties uit het uitstroomprofiel en de taal die daar nodig is, bijvoorbeeld in de techniek of de zorg.

In deze tweede periode is het van belang dat de leerling een concreet beeld krijgt van de verschillende opleidingen in een sector, zich een realistisch beroepsbeeld kan vormen en weet wat je nodig hebt voor een bepaald beroep. Een goede loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) is daarbij cruciaal en dient een stevige plaats in het onderwijsprogramma in te nemen. Verschillende componenten van LOB dragen ertoe bij dat de leerlingen een goede keuze maken:

- Kennis over het Nederlandse onderwijssysteem: Welke opleidingen zijn er? Wat is de duur van de opleiding? Hoe sluiten verschillende opleidingen op elkaar aan, etc.
- Inzicht in persoonlijke kwaliteiten van de leerling, zoals vaardigheden en eigenschappen.
- Realistische beroepsbeelden en beroepen in Nederland
- Ervaringen opdoen, tijdens open dagen, snuffelstages. beroepsstages, praten met beroepsbeoefenaars.

In loopbaangesprekken kan de leerling leren reflecteren op zijn ervaringen en zich bewust worden van wat hij kan en wil: 'Wat vond je leuk bij je snuffelstage, wat viel je tegen? En wat betekent dat voor jou?'

De invulling van het LOB-programma in de ISK is bij uitstek een onderdeel waarbij de ISK en het MBO gebruik kunnen maken van elkaars expertise. Zij kunnen met elkaar om de tafel gaan om gezamenlijk de invulling en uitvoering van het LOB-programma te bespreken.

Ook bij de invulling van het vakonderwijs op de ISK kunnen beide partijen goed samenwerken: een les techniek krijgt een concrete invulling in het techniekklokaal op het MBO, waarbij de leerlingen ook meteen op een informele wijze kennismaken met de andere school. Initiatieven waarbij de ISK en het MBO gezamenlijk een deel van het onderwijs vormgeven, zijn de moeite waard om verder uit te denken en kunnen per regio verder worden uitgewerkt.

Dit kun je doen

- Zorg voor structureel contact tussen de ISK-coördinator en de contactpersoon van het MBO, zodat je elkaar makkelijk kunt vinden en spreken over voorkomende zaken.
- Stem de leerinhoud van de 2e fase van de ISK zo veel mogelijk af op de leerinhoud van de opleiding in het MBO, bijvoorbeeld bij de keuze lesmaterialen en onderwerpen die op de ISK worden behandeld.
- Bereid de ISK-leerling gericht voor op de keuzes die hij moet maken met betrekking tot de volgende stap in zijn schoolloopbaan, denk aan meeloopdagen, open dagen en bedrijfsexcursies.
- Maak gebruik van loopbaanadviseurs en voorlichting van het MBO.
- Breng ISK-leerlingen en MBO-studenten met elkaar in contact, door samen een project uit te voeren of door lessen met elkaar te volgen.
- Zorg ervoor dat de leerling meeloopt op het MBO voordat de leerling wordt aangemeld.
- Laat de ISK-leerling kennismaken met de lessen en de vakken in de (voorlopig gekozen) opleiding, bijvoorbeeld door gedurende een afgesproken periode 'proeflessen' te volgen bij die opleiding.
- Laat een docent uit het MBO lessen verzorgen op de ISK, bijvoorbeeld een vakles of LOB-onderdeel.

In regionaal verband:

- Ontwikkel gezamenlijk een leerlijn studievaardigheden waarmee je de leerling instrumenten in handen geeft voor in het MBO, denk aan zelfstandigheid, eigen initiatief nemen, presentatievaardigheden en projectmatig werken.
- Laat een NT2-expert van de ISK en een LOB-expert van het MBO gezamenlijk een LOB-traject opzetten. Maak daarbij gebruik van de ervaringen van oud-ISK-leerlingen.

2. ORGANISEER EEN WARME OVERDRACHT

De leerling wordt tijdens een warme overdracht 'letterlijk' overdragen aan het MBO. Doel is om met zoveel mogelijke concrete informatie over de ISK-periode te laten zien wat de leerling kan.
De voortgang in de taalontwikkeling speelt in deze overdracht een belangrijke rol. Daarvoor kunnen verschillende producten worden ingezet die de taalontwikkeling zichtbaar maken, denk aan een taalportfolio, een bewijs van op weg naar B1 (instroom MBO niveau 2) of een diploma Staatsexamen NT2 programma I (instroom MBO niveau 3/4). Daarnaast is ook inzicht in de totstandkoming van de

opleidingskeuze van belang. Als het goed is, heeft een leerling uitgebreid kennisgemaakt met diverse aspecten van het MBO. Een positief advies van de school, evt. getekend door de directie, en een motivatiebrief van de leerling kunnen het beeld van de leerling compleet maken.

Tijdens het intakegesprek op het MBO kan de ISK-leerling zichzelf presenteren en aan de hand van zijn portfolio laten zien wat hij tot nu toe heeft geleerd. Het portfolio schetst een concreet en helder beeld van de leerling aan de hand van een aantal specifieke onderdelen.
De ISK en het MBO maken afspraken over de invulling van de procedure warme overdracht en welke informatie er in het doorstroomdossier moet zijn opgenomen. Dit kan worden vastgelegd in een doorstroomprotocol. Dit alles met als doel dat de ISK-leerling bij binnenkomst in het MBO niet meteen weer opnieuw getoetst hoeft te worden. Vaak zijn toetsen die worden ingezet in de intake op het MBO bedoeld voor moedertaalsprekers. Leerlingen uit de ISK kunnen bij deze toetsen dan onvoldoende laten zien welke capaciteiten zij in huis hebben. Ze zijn immers nog kort in Nederland, zitten midden in hun taalleerproces en hebben relatief nog weinig ervaring hebben met het Nederlandse onderwijs, de cultuur en de samenleving. Door inzet van een warme overdracht en een doorstroomprotocol kunnen leerlingen doorstromen naar een niveau dat recht doet aan hun kwaliteiten. De informatie uit de warme overdracht is belangrijk voor de plaatsing van de leerling. Voor plaatsing in MBO niveau 2-4 zal de MBO-instelling een toelatingsonderzoek doen. Het is belangrijk om hier tijdig contact over te hebben met elkaar.
Voor het slagen van een warme overdracht is overleg tussen de ISK en het MBO en vertrouwen in elkaars oordeel van groot belang.

Dit kun je doen

- Bied concrete informatie voor ISK-leerlingen én hun ouders over de verschillende beroepen en MBO-opleidingen in Nederland, bijvoorbeeld door het organiseren van een speciale informatieavond/ open dagen op maat op het MBO. Maak een flyer met informatie in begrijpelijke taal (A2). Maak bijvoorbeeld gebruik van ex-ISK leerlingen die al op het MBO zitten en gebruik hen als ambassadeurs.
  Dit kan ook op de ISK plaatsvinden, maar dan nadrukkelijk met medewerking van het MBO.
- Organiseer een warme overdracht en intakegesprek van de ISK-leerling naar het MBO en leg deze werkwijze vast, bijvoorbeeld in een doorstroomprotocol. Maak gezamenlijk (ISK en MBO) een tijdpad voor meelopen, aanmelden en warme overdracht.
- Zorg ervoor dat de ISK-coördinator/mentor alle relevante informatie over de leerling overdraagt aan de hand van een doorstroomdossier. (persoonsgegevens, toetsresultaten taal en rekenen, soft-skills, competenties, studievaardigheden, beroepsinteresse en- ervaring, begeleidingsadvies school).
- Maak gezamenlijk (per individuele ISK en MBO) concrete afspraken over de MBO-instroomeisen, denk daarbij aan:
  - ✓ positief advies op schrift van de ISK;
  - ✓ duidelijke criteria per niveau (entreeopleiding, MBO 2, MBO 3/4) op het gebied van taalvaardigheid (streefdoelen NT2)
  - ✓ diploma Staatsexamen NT2 programma I of resultaten TOA;
  - ✓ (eventueel) prestaties bij andere vakken;
  - ✓ portfolio met een motivatiebrief en producten die de taalontwikkeling zichtbaar maken.
  - ✓ (eventueel) diplomawaardering voor een diploma uit het land van herkomst
- Kijk of er op regionaal niveau een zomerschool georganiseerd kan worden waarbij ISK-leerlingen nog meer MBO-gericht aan het werk kunnen zijn en voorbereid worden op de doorstroom.
- Zorg voor structureel contact tussen de contactpersonen van beide instellingen in de eerste maanden na doorstroom om de overgang te monitoren.

Het Raamwerk NT2

Het Raamwerk NT2 is gebaseerd op het ERK (Europees Referentiekader) en speciaal voor NT2-leerders ontwikkeld. Het is de nationale standaard om niveaustappen te beschrijven bij het leren van een tweede taal. Daarbij worden zes niveaus onderscheiden, te weten: A1, A2, B1, B2, C1 en C2. Ook binnen de Moderne Vreemde Talen (Engels, Frans en Duits) wordt gewerkt met en getoetst aan de hand van deze taalniveaus.

Het Referentiekader Taal

De referentieniveaus Taal, oftewel de F-niveaus, zijn ontwikkeld om de leerweg van primair naar hoger onderwijs te stroomlijnen voor wat betreft de taalvaardigheid. Daarbij gaat het om leerlingen die in Nederland opgroeien en zodoende al vroeg met het Nederlands in aanraking komen. De F-niveaus zijn gekoppeld aan het regulier onderwijs. Zo is 1F het fundamenteel niveau voor het primair onderwijs, geldt 2F als eindniveau voor de opleidingen op MBO-niveau 2 en 3 en moet niveau 3F worden beheerst aan het einde van de havo of een MBO-4-opleiding.

Overeenkomsten en verschillen

Beide kaders dienen een ander doel en zijn voor verschillende doelgroepen ontwikkeld. In die zin zijn ze onvergelijkbaar. Toch zijn er ook overeenkomsten. Wanneer je ze naast elkaar legt, valt op dat niveau 1F te vergelijken is met A2, 2F met B1 en 3F met B2. Op niveau 1F (eind basisschool) worden bijvoorbeeld hoge eisen gesteld aan de taalverzorging (spelling, interpunctie e.d.) en de grammaticale correctheid. Het Raamwerk NT2 houdt daarentegen rekening met de stappen die een tweede taalverwerver doorloopt en biedt wat dat betreft meer ruimte.

Toetsing op A2 of 1F

Ondanks dat ISK-leerlingen middenin een proces van tweede taalverwerving zitten, komt het voor dat zij 1F-toetsen krijgen voorgelegd. Het nadeel hiervan is dat zij daarbij o.a. expliciet op taalverzorging worden getoetst, terwijl zij in de relatief korte periode dat ze in Nederland onderwijs krijgen nog niet alle aspecten van taalverzorging hebben kunnen leren. Een toets op niveau A2 (het niveau van het inburgeringsexamen) of B1 (zoals een Staatsexamen NT2 Programma I) houdt daarentegen rekening met de stappen die een tweede taalverwerver doorloopt en geeft zodoende een zuiverder beeld van het niveau.

3. ONTWIKKEL EEN CONTEXTRIJKE (TAAL)-LEEROMGEVING IN HET MBO

De contextrijke leeromgeving van het MBO heeft alles in zich om de anderstalige student de gelegenheid te bieden om een vakopleiding te volgen én tegelijkertijd hun taalvaardigheid verder te ontwikkelen. De NT2-studenten zitten nog volop in het proces van tweedetaalverwerving. Ze hebben meer tijd, aandacht, en oefening nodig voor het uitbreiden van hun woordenschat, om goed en snel te leren lezen, het leren en automatiseren van grammatica en het beheersen van de uitspraak.

Van belang is dat de MBO-instelling een visie ontwikkelt op de wijze waarop zij NT2-studenten extra ondersteuning en begeleiding biedt bij de verdere ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid. Dat geldt voor de lessen Nederlands, bij de vaklessen in de beroepsopleiding én op de stage. Deel deze visie met alle opleidingen binnen de school.
Verschillende componenten kunnen dan aan bod komen:

1. Taalontwikkelend lesgeven in de beroepsopleiding met aandacht voor NT2-didactiek en woordenschatontwikkeling: hoe doe je dat?
2. Taalondersteuning voor NT2-studenten, zowel op maat met specifieke NT2-vragen, als gericht op het volgen van de beroepsopleiding.
3. Stage en werkervaring: hoe begeleid je NT2-studenten bij het vinden van een passende stageplaats en hoe kan de stagebegeleider extra taalondersteuning bieden op de stageplaats?
4. Toetsing en examinering: hoe kun je de instelling examens (Gesprekken, Spreken en Schrijven) toegankelijker maken voor NT2 studenten en welke richtlijnen kun je opstellen voor de afname bij NT2-studenten? (Zie: Handreiking Examinering anderstalige migranten in het MBO, Commissie staatsexamens NT2, 2016:
   www.staatsexamensnt2.nl/nieuws/20160707/handreiking-examinering

Dit kun je doen

- Zorg voor een duidelijke visie op de begeleiding van NT2-studenten bij de verdere ontwikkeling van hun Nederlandse taalvaardigheid, bijvoorbeeld in een document visie op NT2-leren of sluit aan bij bestaand taalbeleid binnen de instelling.
- Faciliteer structureel contact tussen de contactpersoon van het MBO en de ISK-contactpersoon, waarin de verschillende zaken rondom afstemming en doorstroom aan bod kunnen komen.
- Creëer een vorm van 'ambulante begeleiding' vanuit de ISK in de eerste periode van de ISK-leerling op het MBO.
- Zorg voor NT2-expertise om NT2-studenten op passende wijze te ondersteunen bij de verdere ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid, zoals per opleiding een NT2-expert of via uitwisseling met ISK-docenten.
- Geef praktijkdocenten in het MBO handvatten hoe zij kunnen omgaan met NT2-studenten in hun les.
- Bied NT2-studenten voldoende taalsteun in de lessen zodat zij kunnen meedraaien in de MBO-opleiding, bijvoorbeeld individueel via een persoonlijk ondersteuningsplan.
- Zorg voor een voorziening waar NT2-studenten terecht kunnen voor hulp, bijvoorbeeld een inloopspreekuur of taalwerkplaats voor NT2-studenten.
- Organiseer taalmaatjes: laat studenten van MBO3-4, in het kader van burgerschapsuren, taalmaatje zijn voor NT2-studenten.
- Volg de ontwikkeling van de taalvaardigheid van NT2-studenten, bijvoorbeeld door het organiseren van taalcoachgesprek tussen NT2-student en coach.
- Houd bij de afname van toetsen rekening met het feit dat de Nederlandse taalvaardigheid van de NT2-student nog in ontwikkeling is, door mondeling instructie te geven bij een geschreven opdracht en het verlengen van de examentijd. Maak gebruik van de wettelijke mogelijkheden.

Kenmerken NT2-leerder

Kenmerkend voor een tweede taalverwerver is dat hij communicatief voldoende taalvaardig is om de juiste boodschap over te brengen, maar dat hij nog specifieke fouten kan maken die horen bij het proces van tweede taalverwerving, zoals:

- een beperkte woordenschat (minder gevarieerd) en onbekendheid met specifieke Nederlandse begrippen;
- meer decodeertijd nodig bij het lezen van een tekst;
- grammaticale fouten (*'omdat hij is een slimme man'*);
- verkeerd lidwoordgebruik (*'**de** examen'*) en bijvoeglijke naamwoorden;
- moeite met herkenning en uitspraak van Nederlandse klanken, (duidelijk herkenbaar 'buitenlands accent').

Wettelijke regels NT2-leerling

- Een student die het Nederlands niet als moedertaal heeft en minder dan zes jaar onderwijs heeft gevolgd, krijgt 30 minuten meer tijd voor het examen.
- Een student met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal mag een woordenboek 'Nederlands als tweede taal' gebruiken of een woordenboek dat Nederlandse woorden omzet naar de thuistaal. Een digitaal woordenboek is niet toegestaan.

Betere samenwerking cruciaal

Een betere samenwerking tussen ISK's en MBO instellingen is cruciaal om de talenten van nieuwkomers maximaal te ontplooien. Na de ISK periode is de leerling nog niet klaar met Nederlands leren, integendeel dan begint pas de reis in het regulier onderwijs. Een ISK-leerling die doorstroomt naar het MBO, dat gaat in de praktijk niet altijd gemakkelijk. Er zijn hobbels als het gaat om "taalachterstand", exameneisen Nederlands in het MBO en het ontbreken van extra bekostiging en faciliteiten.

Deze handreiking maakt duidelijk wat beide sectoren te doen staat om succesvolle doorstroom te bevorderen. Een pittige, maar zeker doenlijke opdracht!
Samen met de MBO raad, de VO-Raad en het ministerie van OCW, blijven we ons inspannen hiervoor, zeker ook op landelijk (beleids-)niveau.
Regionale en landelijke uitwisseling van expertise, ervaringen en good practice zijn nodig.
Houd de agenda en LOWANieuws in de gaten! Nieuwe ontwikkelingen worden gedurende het hele jaar geplaatst op de website van LOWAN.

www.lowan.nl/voortgezet-onderwijs/onderwijs/doorstroom/

Deze handreiking is tot stand gekomen in samenwerking met het iTTA UvA.

iTTA Kennisinstituut voor Taalontwikkeling

LOWAN.nl